

Amer Ćaro

STAVOVI NASTAVNIKA OPĆINE TEŠANJ O DAROVITIM UČENICIMA

Sažetak

Cilj rada je ispitati stavove nastavnika o darovitim učenicima i njihovoj edukaciji, odnosno mišljenje nastavnika o zastupljenosti darovitosti, vrstama darovitosti koje preovladavaju kod učenika, vidovima rada sa darovitim učenicima, mišljenje nastavnika o potrebi škole za specijalnim edukacijskim programima, te stavove nastavnika o značaju darovitih učenika za društvo u cjelini. Istraživanjem je obuhvaćeno 115 nastavnika iz 5 osnovnih škola Općine Tešanj. Primijenjen je sociodemografski upitnik, i Gagne-Nadeau skala mišljenja nastavnika o darovitim i njihovoj edukaciji. Na osnovu dobivenih rezultata utvrđeno je da se većina nastavnika susreće sa darovitim učenicima, te imaju pozitivno mišljenje o potrebama škole za specijalnim edukacijskim programima za darovite učenike. Kada su u pitanju vidovi rada sa darovitim učenicima, nastavnici imaju negativan stav prema homogenom grupiranju, školskoj akceleraciji, te ostajanju darovitih učenika u redovnim odjeljenjima. Rezultati ukazuju i na pozitivan stav nastavnika prema darovitim učenicima, koji se smatraju vrijednim resursima za društvo u cjelini.

Ključne riječi: darovitost, identifikacija darovitih, oblici rada sa darovitim, vidovi darovitosti

UVOD

Svjedoci smo vremena u kome stalno dolazi do reformi u školstvu. Različite se promjene uvode, a najviše za djecu koja imaju teškoće u učenju. Već duže vrijeme najmanje se pažnje posvećuje darovitim učenicima. Pojam darovitosti je veoma složene prirode, te brojni autori različito definiraju darovitost. Također se darovitost ispoljava u različitim vidovima, te je skoro svaki učenik dobar u određenom području. U našim školskim sistemima se ne vrši nikakva identifikacija darovitih učenika. Također, nema ni posebnih programa rada sa ovim učenicima. Nastava je prilagođena "prosječnom učeniku", te se daroviti

učenici nalaze u nezavidnom položaju. Jedini način na koji bi daroviti mogli pokazati svoj talenat je u vannastavnim aktivnostima. Društvo u cjelini, također, ne vodi računa o darovitim učenicima. Edukacija darovitih postaje sve značajnije pitanje u psihološkoj i pedagoškoj teoriji i praksi. U nedaekvatnoj brizi o darovitim učenicima, dolazi do niza posljedica kako po razvoj darovitog djeteta tako i po razvoj društva u cjelini. Problemu edukacije darovitih treba pristupiti što ozbiljnije, u čemu mnogo mogu doprinijeti nastavnici, koji trebaju da otkriju darovite učenike u razredu i da podstiču njihov razvojni put, tj. da znaju odgovoriti na njihove potrebe, kako bi im pomogli da postanu produktivni članovi društva. Ne treba se zaboraviti ni utjecaj porodice kao važnog agensa socijalizacije, što uveliko može pomoći u radu nastavnicima sa darovitim učenicima. Ako bi se posvetila pažnja od roditelja, nastavnika i društva u cjelini daroviti učenici bi mogli dobiti mjesto koje im u društvu pripada. U razvijenijim društvima posebna pažnja se posvećuje darovitim učenicima, te se investira u njihov razvoj.

TEORIJSKO RAZMATRANJE PROBLEMA

Definiranje darovitosti

U teoriji o darovitosti i darovitim, postoje neka neslaganja među autorima kada je u pitanju terminologija. Različiti autori koriste različite termine za darovitost. Riječ je o sljedećim terminima koji se često koriste kao sinonimi: nadprosječnost, nadarenost, obdarenost, genijalnost, talentiranost. Najčešći sinonim za darovitost je nadarenost. Ovaj termin koriste Koren (1989), kao i Čudina-Obradović u istoimenom djelu. Međutim, razlike između termina nadarenost i darovitost postoje u tome što prvi termin može imati pasivan prizvuk, u smislu da je pojedinac dobio neke natprosječne sposobnosti (Furlan, 1988), dok je u slučaju darovitog pojedinca moguće očekivati neka postignuća, takoreći “darove“, što znači da je daroviti pojedinac aktivan i da aktivno koristi svoju nadarenost. Čudina-Obradović (1991) smatra da nema jednog ispravnog odgovora na pitanje šta je darovitost (autorica koristi termin nadarenost). Postoje mnogobrojni i različiti odgovori koji se osvrću na vrijeme njenog javljanja, na karakteristike ponašanja ili na predviđanje nekog budućeg ponašanja, na vrstu ponašanja, na rano javljanje, na veliku produkciju i značajan doprinos

čovječanstvu. U osnovi raznih shvaćanja darovitosti i različitih njenih definicija jeste pokušaj da se odredi i pronađe onaj „tajni sastojak“, onaj čarobni katalizator zbog kojeg se razlikuje dobro obrazovan činovnik od stvaraoca novih ideja, tehnički savršeno vješt obrtnik od umjetnika s novim vidicima, marljiv sakupljač podataka od konstruktora njihove još neviđene smislene cjeline. Ovo traganje za „tajnim sastojkom“ dovelo je do shvaćanja darovitosti kao opće intelektualne sposobnosti, opće kreativne sposobnosti, produktivno-kreativne i specifične sposobnosti, sposobnosti upotrebe misaonih procesa, te kao područno-specifične inteligencije i kreativnosti. (Čudina-Obradović, 1991)

Koren (1989) navodi da je darovitost (autor koristi termin nadarenost) svojevrsan sklop osobina na osnovu kojih je pojedinac u jednome ili više područja ljudskih djelatnosti sposoban trajno postizati izrazito visok natprosječan uradak.

Furlan (1988) smatra da darovitost podrazumijeva opću ili specifičnu visoko razvijenu sposobnost koja omogućava iznadprosječan učinak u određenom području ili više područja.

Može se vidjeti da postoji više načina definiranja darovitosti, ali sveobuhvatne definicije nema. Također, u teorijama inteligencije spominju se i različita područja darovitosti, te kako ih razvijati.

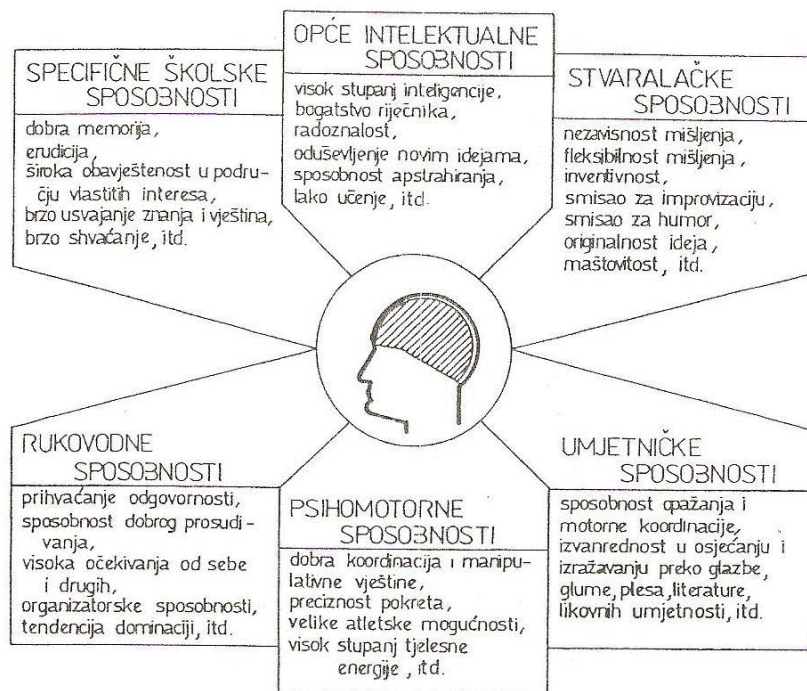
Područja darovitosti

Već je spomenuto da su vrlo rijetki nadareni pojedinci čija se nadarenost proteže na sve oblasti ljudske djelatnosti. Oni se najčešće ističu u jednome, a samo ponekad na nekoliko različitih područja. Dosada su izrađene različite klasifikacije tih područja, ali se čini da je za praktične potrebe najpovoljnija ona koja dijeli nadareneost prema sposobnostima na šest područja:

1. nadarenost u općim intelektualnim sposobnostima,
2. nadarenost u stvaralačkim (kreativnim) sposobnostima,
3. nadarenost u specifičnim školskim sposobnostima,
4. nadarenost u socijalnim i rukovodnim sposobnostima,
5. nadarenost u umjetničkim sposobnostima,
6. nadarenost u psihomotornim sposobnostima.

Svako navedeno područje ima neke dominantne karakteristike koje mu daju određeni identitet, ali pojedine su karakteristike zajedničke za više područja. (Koren, 1989)

Na slici br.2. su prikazane osobine pojedinih vrsta darovitosti.

Slika 2: Područja darovitosti (preuzeto iz Koren, 1989, str.16)

Ova podjela na šest područja nadarenosti uobičajena je u novijoj znanstvenoj i stručnoj literaturi, te daje mogućnost da se uspostave specifični identifikacijski postupci i usporedni edukativni tretmani kojima će se obuhvatiti cijeli spektar područja potencijalne nadarenosti. Zbog toga pri uspostavljanju koherentnih sistema podrške nadarenima treba uzeti u obzir raspon nadarenosti u njegovom totalitetu. Kako je vidljivo, u ovoj su klasifikaciji područja nadarenosti imenovana prema dominantnim sposobnostima koje su osnova za ispoljavanje određenog tipa nadarenosti. No, pritom se sposobnosti ne shvaćaju u smislu konstruktivnih elemenata intelekta, utvrđenih faktorskom analizom već kao operativno definirane psihološke kategorije koje osim kognitivnih, sadrže i mnogo konativno-motivativne komponente.

Treba imati na umu činjenicu da pri svrstavanju nadarenih učenika u određena područja, oblasti, tipove i slične kategorije postoje velika ograničenja jer bogatstvo pojava oblika darovitosti

prelazi te granice pa je, osim u iznimnim slučajevima, takvog konkretnog učenika teško svrstati „bez ostatka“ u neku od imenovanih kategorija. Iz toga proizilazi da takve klasifikacijske liste treba shvatiti više kao sistematizirane i teoretski orijentirane, a u praktičnim se identifikacijskim postupcima pri kategorizaciji pojedinaca valja pridržavati principa dominantne, a ne isključive pripadnosti određenom tipu nadarenosti. (Koren, 1989) Veoma je teško odrediti područje darovitosti, te stoga treba biti oprezan i ne donositi zaključke na osnovu jedne informacije.

Uloga nastavnika u identifikaciji darovitih učenika

Škola u najširem smislu riječi (osnovna, srednja, viša, fakultet) mjesto je gdje se odvija kontinuiran proces otkrivanja i identificiranja darovite djece i omladine. Odmah valja reći da dominantnu poziciju ima osnovna škola, ali taj proces mora biti prisutan i na svim višim razinama, bilo zbog toga što je na nekom nižem stupnju propuštena pravovremena i ispravna dijagnoza nekih učenika, bilo što se zbog velikih individualnih razlika u pojavljivanju indikacija darovitost nekih učenika takvi znakovi i ponašanja očituju tek u kasnijoj dobi. Kako identifikacija nadarenih učenika nije sama sebi cilj već ima svoju jasnu pragmatičnu komponentu (a to je edukativna podrška razvoja onih potencijalnih sposobnosti i osobina nekog učenika koje mu omogućuju da u određenom području postane i manifestno darovit), postupak identifikacije i odgovarajući edukativni tretman stapaju se u jedinstven proces, odnosno prožimaju se i fazno izmjenjuju. (Koren, 1989)

B. Klark (1979) je u svom istraživanju našla da vaspitači i nastavnici mogu biti veoma uspješni u procjeni sposobnosti osobina ličnosti darovite i talentirane djece i učenika. Ona navodi najčešće indikatore u ponašanju djece koji mogu biti lako zapaženi od strane vaspitača i nastavnika koji se interesiraju za to i dobro poznaju sposobnosti i osobine ličnosti darovitih. To su sljedeći indikatori:

- posjeduju samodisciplinu i nezavisnost,
- postavljaju mnoga pitanja,
- pokušavaju da urade zadatke na neuobičajen i imaginativan način,
- imaju mnogo informacija o različitim stvarima,

-
- žele da otkriju kako se nešto dešava ili kako stvari funkcioniraju,
 - kritikuju druge za glupe ideje,
 - ponekad vole da budu sami i dosadno im je ako ništa ne rade,
 - imaju često dnevna sanjarenja,
 - posjeduju smisao za humor i pokazuju lakoću razumijevanja,
 - vole rješavati probleme i zagonetke,
 - obično imaju vlastite ideje o tome kako treba da bude nešto urađeno,
 - otporni su na pritisak grupe i sudjeluju i zauzimaju vlastite stavove, neovisni su u mišljenju,
 - posjeduju visok stepen razvijenosti divergentnog mišljenja,
 - imaju snažnije motivacije i posjeduju veća opća znanja u odnosu na svoje vršnjake. (Stojaković, 2006 str.355)

Kada se radi o učenicima, dobri nastavnici brzo otkrivaju učenike koji brzo uče. Dobri nastavnici redovno zapažaju da darovita djeca pokazuju postojanost u naporu kao i sposobnost za dugu i duboku koncentraciju. Darovita djeca mogu da slijede uputstva nastavnika i da rade samostalno. Oni imaju dobro pamćenje i sposobnost da zadrže činjenice bez mnogo ponavljanja. Ova djeca su obdarena intelektualnom radoznalošću i postavljaju mnoga pitanja. Najveći broj obdarene djece pokazuje i neobičan stepen originalnosti i maštovitosti. Darovita djeca imaju sposobnost da primijene obavještenje, činjenicu i da je stvaralački koriste u novim situacijama. Međutim, prilikom procjenjivanja sposobnosti djece i učenika, vaspitači i nastavnici mogu da nesvjesno zavedeni djetetovom sposobnošću da pamti, zatim njegovim izgledom, prijatnom ili neprijatnom spoljašnošću, njegovim lakim ili teškim izražavanjem, a često i njegovim ličnim svojstvima, kao što su poslušnost, uzornost itd. Postoji tendencija da se precjeni pričljivo, prijatno dijete koje ima dobar rječnik i raspolaže velikim brojem informacija, a koje su najčešće rezultat dobrih porodičnih uslova. S druge strane, neka veoma inteligentna djeca mogu da budu podcijenjena ako su mirna i povučena, ako ne sarađuju sa svojim vršnjacima, ako ne postižu odgovarajući uspjeh u školi, ako su neprijatna ili ako imaju slabe radne navike. Darovitost, kao

dinamičan proces pokazuje se na različite načine, pa Roulendes skreće pažnju na neke od njih:

1. "Zvijezda koja gubi sjaj"- rani razvoj neke djece koji daje utisak da ih možemo smatrati darovitim, a kasnije postepeno ili naglo, gube povoljan početak koji su pokazali,
2. Grupa djece koja vrlo rano pokazuju darovitost u posebnom pravcu: muzici, likovnoj oblasti dok su u drugim oblastima prosječni,
3. Dijete može izgledati sposobno ali ne i darovito u ranim godinama, a zatim iznenada manifestira jedan ili više talenata do stepena koji daje osnovu da ga smatramo darovitim,
4. Grupa koju čine djeca koja su obdarena u širokom opsegu, ali imaju neku "slijepu mrlju" tj. slabosti ili teškoće u jednoj oblasti ili pravcu.

Pouzdana identifikacija darovitih zahtijeva primjenu standardiziranih testova općih i specijalnih sposobnosti. (Đorđević, 2005) Nastavnici imaju mogućnost svakodnevnog praćenja razvoja darovitosti, te ako su stručno osposobljeni mogu pomoći učenicima da svoj talenat za određeno područje razviju do maksimuma.

Vidovi rada s darovitim učenicima

Kao što se razvijala psihološka i pedagoška teorija i praksa, tako su se razvijala i upotpunjavala saznanja o tome na koji način se putem nastave može obezbijediti optimalni razvoj darovitih i najспособnijih učenika. Do danas su u praksi provjereni ili se još provjeravaju raznorazni oblici rada za podsticanje darovitosti i kreativnosti kao što su homogeno grupiranje, školska akceleracija ili ubrzano napredovanje, obogaćeni programi i slično.

Homogeno grupisanje

Homogeno grupiranje uzima u obzir sljedeće činjenice:

- daroviti i kreativni pojedinci se kao grupa u mnogim svojstvima i osobinama ličnosti razlikuju od ostalih učenika, te im treba omogućiti i poseban tretman sa odgovarajućim programima,
- na taj način bolje se zadovoljavaju individualne potrebe za traganjem i istraživanjem kod intelektualno darovite djece.

Međutim, dosadašnja praksa istakla je i niz nedostataka ovakvog načina rada sa darovitim i kreativnim grupama i pojedincima:

- Darovitost i kreativnost pretežno su samo jedan aspekt razvoja darovitog učenika ili djeteta i uglavnom se odnose na intelektualni razvoj, međutim, u drugim aspektima svoga razvoja (emocionalnom, socijalnom, fizičkom itd) takva djeca i učenici su još uvijek bliži većinskoj populaciji svojih vršnjaka, te bi izdvajanje iz te populacije imalo više štete nego koristi.
- Veoma nepovoljno djeluju i tzv. psihološke barijere koje se sastoje i u tome da takva djeca tim posebnim izdvajanjem postaju svjesna očekivanja drugih, što ih još više inhibira u razvoju i radu. Tu postoji strah od odgovornosti da neće moći postići ono što se od njih očekuje i to još više blokira cjelokupan njihov razvoj.
- Homogeno grupiranje je, također, nepovoljno i za prosječne, tj. većinu, jer su na taj način lišeni stimulacije koja dolazi od ideja i rada darovite djece, ako su ona odvojena u posebna odjeljenja.
- Daroviti učenici u homogenim odjeljenjima, također, mogu stvoriti loše socijalne odnose i nepovoljnu socioemocionalnu klimu u razredu, a zbog jače konkurencije i takmičenja.
- Izdvajanjem u posebna odjeljenja darovita i kreativna djeca lišena su mogućnosti da razviju neke socijalne osobine potrebne za svakodnevni život i rad sa ostalim članovima društva.
- Također se postavlja pitanje da li treba stvarati posebna odjeljenja za darovite, ako još ni ne postoji pouzdan instrument ni postupci za identificiranje darovite djece.
- Stvaranjem specijalnih razreda za darovite smanjuje se mogućnost uspješne integracije učeničkih interesa i aktivnosti škole u cjelini. (Stojaković, 2006)

S obzirom na činjenicu da darovitih učenika ima veoma malo, homogena odjeljenja ili razredi formiraju se sa šireg školskog područja. Najčešći postupak u identifikaciji takvih učenika je primjena nekog standardiziranog individualno-verbalnog testa općih sposobnosti kao što su npr. Bine-Simonova skala. Tako izabrani učenici imaju IQ 120 i više, a negdje čak 140 i više.

Ovakav način homogenog grupiranja može biti povremeno (1 čas u toku dana ili sedmice i sl) . Takozvano dugotrajno ili stalno grupiranje javlja se u okviru specijalnih (matematičkih, lingvističkih, muzičkih, likovnih) odjeljenja i škola, pretpostavlja adekvatnu osnovu za realizaciju posebnih programskih sadržaja, te se na taj način može “dalje i više “ ići u susret njihovim potrebama, željama i interesima. (Golubović, 2000)

Ubrzano napredovanje ili školska akceleracija

Ovaj vid rada omogućuje darovitoj djeci i učenicima brže napredovanje kroz školski sistem i ubrzano završavanje određenog nivoa škole. Smatara se da ovaj vid obučavanja darovitih omogućuje dvostruku prednost, kako za društvo tako i za pojedinca. Prvo, to je efikasnija racionalizacija sredstava, truda i vremena, i drugo, daroviti pojedinci na taj način stupaju u svijet rada što je opet od višestruke koristi za društvo, jer oni i mogu da daju najviše, ako im se obezbijede adekvatni uslovi rada.

Najčešće se navode sljedeći nedostaci ovog vida rada u podsticanju darovitosti i kreativnosti putem nastave:

1. ubrzano obučavanje može da predstavlja ozbiljan problem u podsticanju kvalitetnog savladavanja predviđenog nastavnog programa,
2. ovaj vid rada u velikoj mjeri smanjuje i sputava mogućnosti darovitih učenika za bavljenje drugim aktivnostima, koje, također, mogu biti od značaja za darovite i stvaralaštvo,
3. čest je i prigovor da, iako pojedinci u razredu mogu biti u pogledu intelektualne razvijenosti znatno ispred svog uzrasta, oni u drugim aspektima svoje ličnosti tu prednost ne moraju imati (emocionalni, fizički, socijalni razvoj). U tim aspektima razvoja oni su bliži svom uzrastu, te je stoga i bolje ne odvajati ih od vršnjaka. (Stojaković, 2006)

Obogaćeni programi za darovite učenike

Tu se darovitim i kreativnim učenicima daje proširen, obogaćen program u okviru redovnih nastavnih programa za redovna odjeljenja. Glavni cilj obogaćenog programa je da podstakne motivaciju za rad i omogući optimalan razvoj sposobnosti darovitih učenika. Nađeno je da je ovaj vid rada

pogodan sa nižim uzrastima, tj. na nivou opšteobrazovne nastave, gdje se vodi računa i o adekvatnoj individualizaciji nastave. Tu se programi sastavljaju tako što se, pored ostalog, uzimaju u obzir najznačajnije karakteristike učenika, utvrđene prije planiranja i izrade programa rada za pojedine kategorije učenika. Treba imati u vidu i da u okviru savremenih modela podsticanja i razvijanja darovitosti i kreativnosti u školi već preovlađuju oni koji su rađeni tako da obuhvataju sve kategorije učenika. Navode se i sljedeće prednosti takvih modela (model višestrukog talenta, model kreativnog rješavanja problema, model strukture sposobnosti, modeli heurističkog učenja i slično):

- takvi modeli najvećim dijelom funkcioniraju u razredu na relaciji između nastavnika i učenika, tj. bitna je dobra stručna i pedagoška osposobljenost nastavnika, gdje je stvaranje povoljne socioemocionalne klime u razredu za ispoljavanje darovitosti i kreativnosti tu najbitnije, a ne skupa oprema laboratorija, učionica i kabineta,
- nađeno je da identifikacijom, ma koliko ona bila dobro zamišljena i sprovedena, uvijek znatan broj darovitih biva neotkriven. (Stojaković, 2006)

Obogaćivanje nastavnih sadržaja, prema J. Đorđeviću u obrazovanju darovitih najčešće se primjenjuje u dva vida:

1. kao stjecanje iskustava u učenju poslije rada u redovnom odjeljenju,
2. kao prilagođavanje nastavnih obaveza za darovite učenike u redovnim heterogenim odjeljenjima.

Nekada se za darovite učenike mogu organizirati u određene dane posebno obogaćeni programi koji u sebi sadrže posebno izabrane dijelove programskih sadržaja određenih naučnih oblasti. Svoja interesovanja i sklonosti daroviti učenici mogu ostvariti putem obogaćenih programa u okviru rada raznih drugih institucija i centara, univerziteta, muzeja, laboratorija i dr. (Golubović, 2000) Može se vidjeti da svaki od vidova rada sa darovitim učenicima ima svoje prednosti i nedostatke, te da nema u dosadašnjoj pedagoškoj praksi optimalnog programa rada sa darovitim učenicima.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bi je ispitati stavove nastavnika Općine Tešanj o darovitima učenicima i njihovoj edukaciji, odnosno mišljenje nastavnika o zastupljenosti darovitosti, vrstama darovitosti koje preovladavaju kod učenika, vidovima rada sa darovitim učenicima, potrebi škole za specijalnim edukacijskim programima, te o značaju darovitih učenika za društvo u cjelini.

Zadaci istraživanja

1. Istražiti, utvrditi i analizirati mišljenje nastavnika o zastupljenosti darovitosti kod učenika.
2. Istražiti, utvrditi i analizirati mišljenje nastavnika o vrstama darovitosti koje preovladavaju kod učenika.
3. Ispitati stavove nastavnika o potrebi škole o specijalnim edukacijskim programima za darovite učenike.
4. Ispitati, analizirati i utvrditi stavove nastavnika o različitim vidovima rada sa darovitim učenicima (homogena grupacija ili izdvajanje u posebno odjeljenje i školska akceleracija).
5. Ispitati i analizirati odnos nastavnika prema darovitim učenicima.
6. Ispitati razlikuju li se nastavnici različitog spola u stavovima prema darovitim učenicima i preferenciji određenog načina rada s darovitim učenicima.
7. Ispitati i analizirati stavove nastavnika o značaju darovitih učenika za društvo u cjelini.

Hipoteze

1. Pretpostavlja se da se nastavnici u svakodnevnom radu susreću sa darovitim učenicima.
2. S obzirom na činjenicu da se u našim školama kao opći kriterij za darovite često koristi ukupan školski uspjeh kod učenika ili pak uspjeh u pojedinim predmetima, pretpostavlja se da će nastavnici smatrati da je kod darovitih učenika s obzirom na vrstu darovitosti u najvećoj mjeri zastupljena opća intelektualna darovitost.
3. Pretpostavlja se da preovladava pozitivno mišljenje među nastavnicima o potrebi škola za specijalnim edukacijskim programima za darovite učenike.

-
4. Pretpostavlja se da nastavnici imaju negativne stavove prema homogenom grupiranju, školskoj akceleraciji te ostajanju darovitih učenika u redovnim odjeljenjima.
 5. Pretpostavlja se da kod nastavnika preovladava pozitivan odnos prema darovitim učenicima.
 6. Pretpostavlja se da nema razlike s obzirom na spol nastavnika u stavovima prema darovitim učenicima i preferenciji načina rada.
 7. Pretpostavlja se da kod nastavnika preovladava pozitivno mišljenje o značaju darovitih za društvo u cjelini.

Uzorak

Uzorak su činili nastavnici razredne i predmetne nastave. Zbog ekonomičnosti pristupilo se odabiru prigodnog uzorka kojeg su činili nastavnici zaposleni u pet osnovnih škola Općine Tešanj: OŠ „Huso Hodžić“, OŠ „Rešad Kadić“, OŠ „1. mart“ Jelah, OŠ „Gazi Ferhad-beg“ i OŠ „9. septembar“ Medakovo. Veličina uzorka je 115 ispitanika. Kada je u pitanju spol nastavnika anketirana su 34 nastavnika muškog spola i 81 nastavnik ženskog spola. Od toga je 50 nastavnika razredne nastave i 65 nastavnika predmetne nastave.

4.5. Instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja koristili su se sljedeći instrumenti:

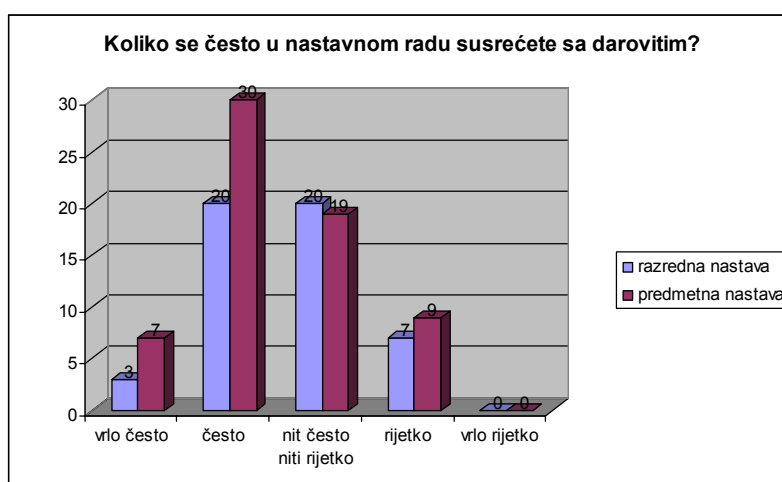
1. Sociodemografski upitnik napravljen za potrebe istraživanja. U njemu se nalaze pitanja koja se odnose na sljedeće varijable: spol, godine radnog staža, zastupljenost darovitosti i vidove darovitosti.
2. Skala procjene nastavnika o darovitim učenicima i njihovoj edukaciji, autora Gagne i Nadeaua. Skala ima 34 tvrdnje koje se odnose na mišljenje nastavnika o darovitima i njihovoj edukaciji. Uz svaku tvrdnju ponuđeni su odgovori na petostepenoj skali (1-u potpunosti se ne slažem; 2-djelimično se ne slažem; 3-neodlučan sam; 4-djelimično se slažem; 5-u potpunosti se slažem). Ispitanik je uz određene tvrdnje trebao da odabere jedan od ponuđenih pet odgovora.

ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA

Ovim istraživanjem željelo se ispitati da li je zastupljena darovitost u našim školama te mišljenja nastavnika o darovitim i njihovoj edukaciji.

Prvi zadatak istraživanja je bio istražiti, utvrditi i analizirati mišljenje nastavnika o zastupljenosti darovitosti kod učenika. Pitanja koja se odnose na ovaj zadatak su 4 i 5 u sociodemografskom upitniku.

Svi nastavnici koji su učestvovali u istraživanju i u predmetnoj i u razrednoj nastavi odgovorili su da se u radu susreću sa darovitim učenicima, čime je potvrđena pretpostavka kojom se pokušao operacionalizirati navedeni zadatak.

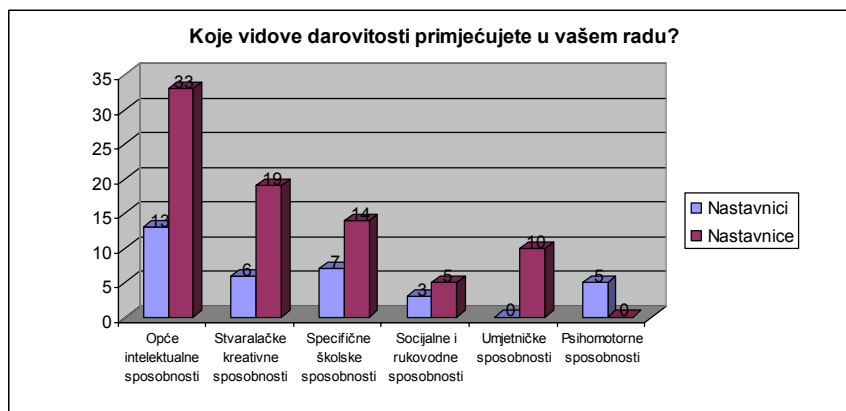

Dijagram 1

Na osnovu rezultata može se vidjeti da je u razrednoj i predmetnoj nastavi darovitost često i vrlo često zastupljena (52,17%), pa se prva hipoteza koja pretpostavlja da se nastavnici u svakodnevnom radu susreću sa darovitim učenicima prihvaća.

Dobivena vrijednost χ^2 uz Yatesovu korekciju iznosi 1,16, te pokazuje da ne postoji statistički značajna razlika u mišljenju nastavnika razredne i predmetne nastave o zastupljenosti darovitosti.

Drugi zadatak je bio istražiti, utvrditi i analizirati mišljenje nastavnika o vrstama darovitosti koje preovladavaju kod učenika.

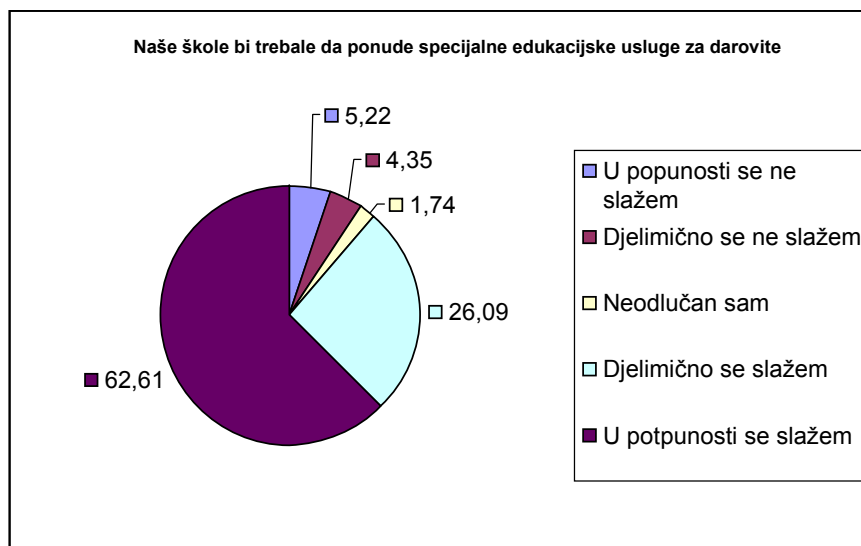
Dijagram 2

Iz dijagrama 2 je vidljivo da nastavnici i nastavnice najviše primjećuju darovitost u općim intelektualnim sposobnostima 40%, u stvaralačkim kreativnim sposobnostima 21,74%, u specifičnim školskim sposobnostima 18,26%, u umjetničkim sposobnostima 18,69%, u socijalnim i rukovodnim sposobnostima 6,96%, te najmanje u psihomotornim 4,35%. Većina nastavnika smatra da je najzastupljenija darovitost u općim intelektualnim sposobnostima čime se prihvaća i druga hipoteza koja pretpostavlja da će nastavnici smatrati da je kod darovitih učenika s obzirom na vrstu darovitosti u najvećoj mjeri zastupljena opća intelektualna darovitost.

χ^2 iznosi 10,35 uz Yatesovu korekciju. Kako je navedeni hi-kvadrat manji od granične vrijednosti na 5 stupnju slobode (11,07) ne postoji statistički značajna razlika između odgovora nastavnika i nastavnica o vrstama darovitosti koje su zastupljene među učenicima.

Treći zadatak istraživanja je bio ispitati stavove nastavnika o potrebi škole sa specijalnim edukacijskim programima za darovite učenike. Tvrdnje koje se odnose na ovaj zadatak su: 1, 4, 5, 14, 15 i 16 iz Skale procjene nastavnika o darovitim učenicima i njihovoj edukaciji, autora Gagne i Nadeaua.

88,7 % nastavnika se djelimično ili u potpunosti slaže da bi naše škole trebale ponuditi specijalne edukacijske usluge za darovite, 1,74% je neodlučno i 9,57 % nastavnika se djelimično ili potpuno ne slaže da škole trebaju ponuditi specijalne edukacijske usluge za darovite učenike.

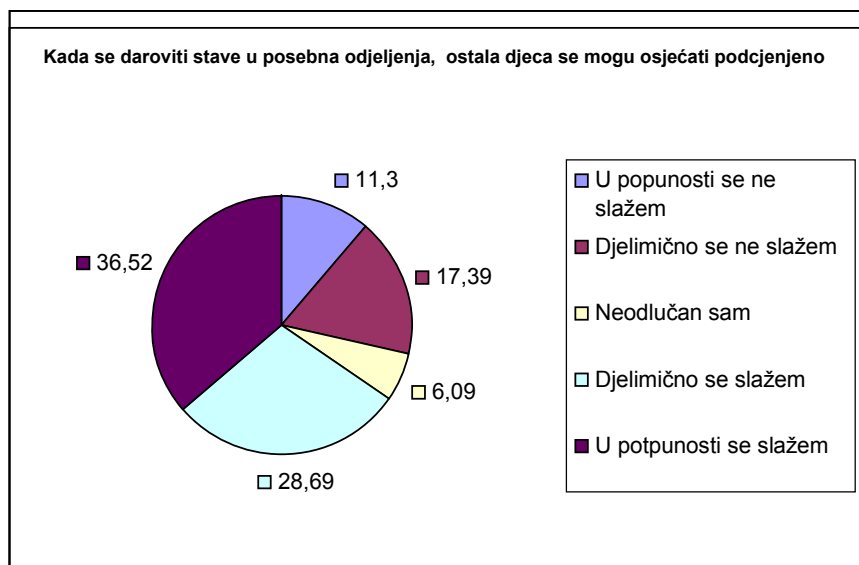

Dijagram 3

S obzirom na evidentne činjenice o zanemarenosti darovitih i njihovih potreba u našim školama, a na osnovu dobivenih rezultata, može se zaključiti da nastavnici imaju pozitivno mišljenje o potrebi specijalnih edukacijskih programa u našim školama i potrebna je veća pozornost u smislu razvijanja njihovih talenata, što potvrđuje postavljenu hipotezu da preovladava pozitivno mišljenje među nastavnicima o potrebi škola sa specijalnim edukacijskim programima za darovite učenike.

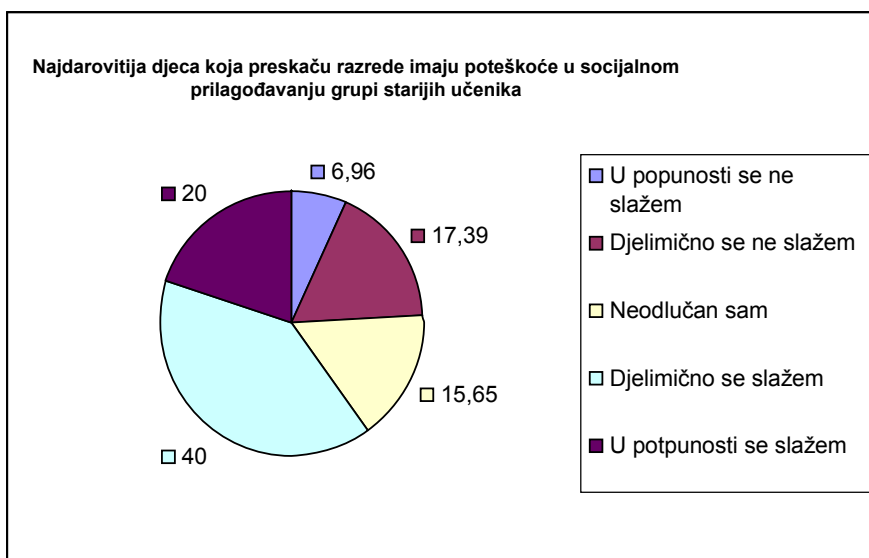
Četvrti zadatak istraživanja je bio ispitati, analizirati i utvrditi stavove nastavnika o različitim vidovima rada sa darovitim učenicima (homogenoj grupaciji ili izdvajanje u posebno odjeljenje, školskoj akceleraciji i položaju darovitih u redovnim odjeljenjima). Tvrdnje koje se odnose na vid rada koji se naziva **homogena grupacija** su 2, 6 i 21.

65,21% nastavnika se djelimično ili u potpunosti slaže sa ovom tvrdnjom, 6,09% ih je neodlučno, te 28,69% nastavnika se djelimično ili u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom. Dobivena vrijednost ($\chi^2 = 21,47$; $df=4$) hi-kvadrata potvrđuje statističku značajnost dobivenih odgovora. Može se vidjeti da nastavnici imaju negativan stav o homogenoj grupaciji, te je ne predlažu kao najbolji vid rada sa darovitim učenicima.

Dijagram 4

Tvrdnje koje se odnose na rad sa darovitim učenicima u vidu **školske akceleracije** su 7, 8, 10, 29 i 34.

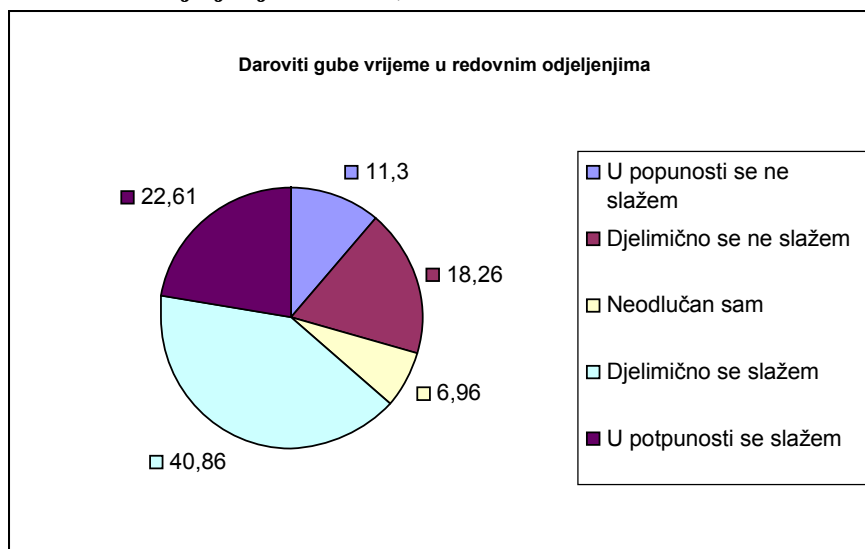

Dijagram 5

60% nastavnika se djelimično ili u potpunosti slaže sa tvrdnjom da darovita djeca ako preskoče razred imaju poteškoća u socijalnom prilagođavanju, 15,65% nastavnika je neodlučno, dok

se 24,35% nastavnika djelimično ili u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom. Dobivena vrijednost ($\chi^2 = 34,26$; $df=4$) hi-kvadrata potvrđuje statističku značajnost dobivenih odgovora. Može se vidjeti da nastavnici imaju negativan stav i o školskoj akceleraciji, navodeći da djeca mogu imati „rupe“ u znanju ako preskoče razred, da su pod pritiskom roditelja da to urade, te da imaju problema u socijalnom prilagođavanju.

Tvrdnje koje se odnose na položaj darovitih učenika u redovnim odjeljenjima su 11, 20 i 32.

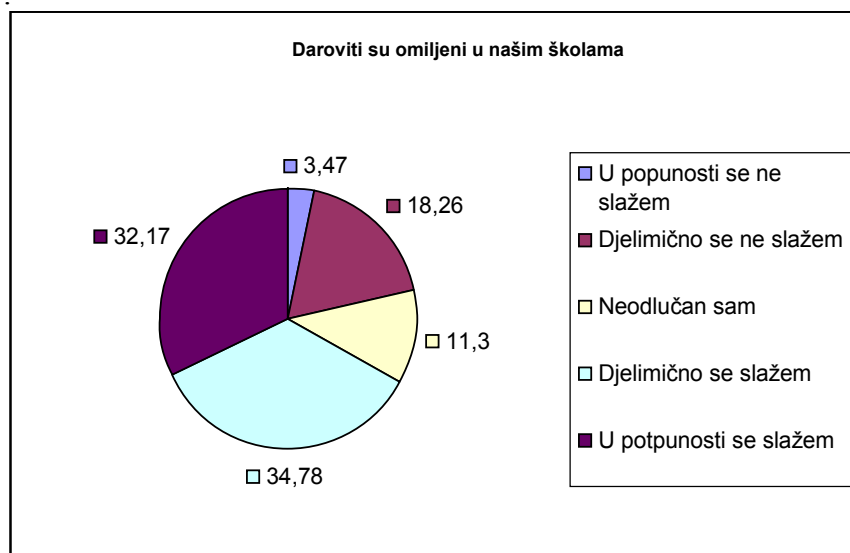
Dijagram 6

63,47% nastavnika se djelimično ili u potpunosti slaže da daroviti gube vrijeme u redovnim odjeljenjima, 6,96% nastavnika je neodlučno, dok 29,96% nastavnika se djelimično ili u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom. Dobivena vrijednost ($\chi^2 = 39,73$; $df=4$) hi-kvadrata potvrđuje statističku značajnost dobivenih odgovora. Može se vidjeti da nastavnici ne predlažu da daroviti ostanu u redovnim odjeljenjima, jer može doći do gušenja intelektualne radoznalosti, a smatraju i da daroviti učenici gube vrijeme u redovnim odjeljenjima.

Nastavnici većinom imaju negativno mišljenje o formiranju posebnih odjeljenja za darovite učenike i homogeno grupiranje uopće, jer smatraju da se ostala djeca mogu osjećati podcijenjeno, te dolazi do etiketiranja. Također, imaju negativno mišljenje o školskoj akceleraciji. Kao nedostatak navode teškoće darovitih

učenika u socijalnom prilagođavanju, te mogu propustiti važne ideje. Što se tiče redovnih odjeljenja nastavnici smatraju da daroviti gube vrijeme te da dolazi do gušenja intelektualne radoznalosti, pa se potvrđuje četvrta hipoteza koja pretpostavlja da nastavnici imaju negativne stavove prema homogenom grupiranju, školskoj akceleraciji i ostajanju darovitih učenika u redovnim odjeljenjima.

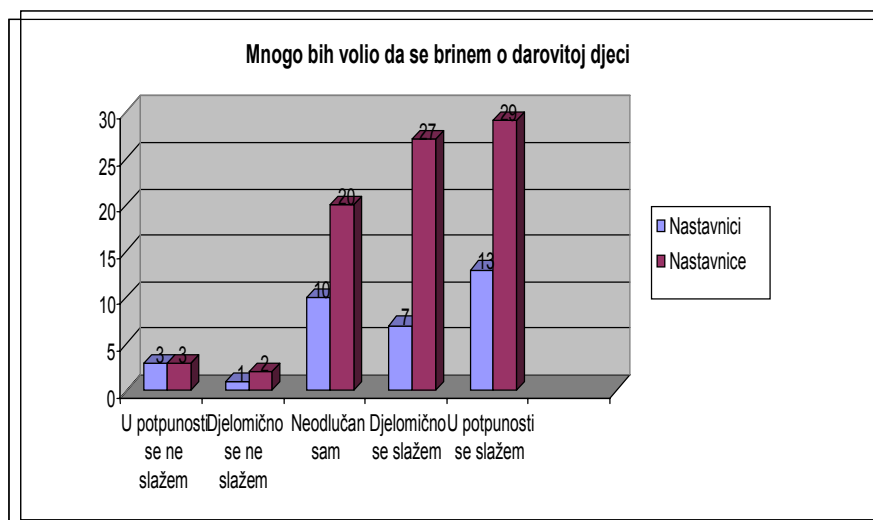
Peti zadatak je bio ispitati i analizirati odnos nastavnika prema darovitim učenicima. Tvrdnje koje se odnose na ovaj zadatak su 17, 18, 19, 22, 23 i 31 iz skale Gagne-Nadeaua.

Dijagram 7

66,95 % nastavnika se djelimično ili u potpunosti slaže da su daroviti omiljeni u našim školama, 11,30% nastavnika je neodlučno, dok 21,73% nastavnika se djelimično ili u potpunosti ne slažu sa ovom tvrdnjom. Na osnovu rezultata može se zaključiti da nastavnici imaju pozitivan stav prema darovitim učenicima, mnogi bi se voljeli briniti za darovite učenike, te su oni omiljeni u našim školama. Time je potvrđena i peta hipoteza.

Šesti zadatak je bio ispitati razlikuju li se nastavnici različitog spola u stavovima prema darovitim učenicima i preferenciji određenog načina rada s darovitim učenicima. Tvrdnje koje se odnose na ovaj zadatak su 17, 18, 19, 22, 23 i 31.

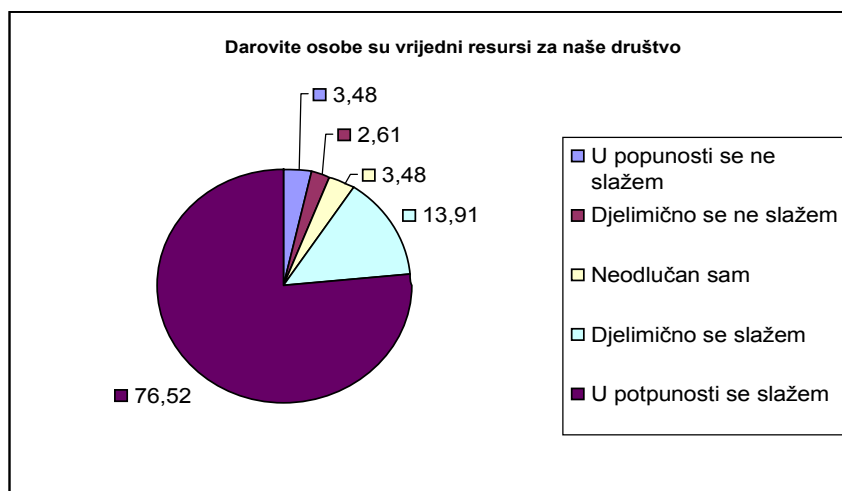
Dijagram 8

Vrijednost hi-kvadrata uz Yatesovu korekciju iznosi 3,32. Kako je navedeni hi-kvadrat manji od granične vrijednosti na 4 stupnja slobode (9,49), ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima između nastavnika i nastavnica.

Na tvrdnji br. 18 vrijednost hi-kvadrata je uz Yatesovu korekciju 2,16, na tvrdnji br. 19 vrijednost hi-kvadrata uz Yatesovu korekciju je 4,79, na tvrdnji br. 22 vrijednost hi-kvadrata uz Yatesovu korekciju je 4,51, na tvrdnji br. 23 vrijednost hi-kvadrata uz Yatesovu korekciju je 8,28 i na tvrdnji br. 31 vrijednost hi-kvadrata uz Yatesovu korekciju je 3,64. Dakle, na svih šest tvrdnji vrijednost hi-kvadrata je manja od granične vrijednosti na četiri stupnja slobode, pa prema tome zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima između nastavnika i nastavnica, te se potvrđuje i šesta hipoteza

Sedmi zadatak je bio ispitati i analizirati stavove nastavnika o značaju darovitih učenika za društvo u cjelini. Tvrdnje koje se odnose na ovaj zadatak su 13, 24 i 30.

90,43% nastavnika se djelimično ili u potpunosti slaže da su darovite osobe vrijedni resursi za naše društvo, 3,38% nastavnika je neodlučno dok 6,09% nastavnika djelimično ili u potpunosti se ne slaže da su darovite osobe vrijedni resursi za naše društvo. Nastavnici smatraju da daroviti imaju veliki značaj za društvo u cjelini i da je potrebno investirati u njihov razvoj kako bi razvili svoj talent do maksimuma, te se i sedma hipoteza prihvata.

Dijagram 9

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati stavove nastavnika o darovitim učenicima, njihovoj edukaciji, te značaju za društvo u cjelini. Na osnovu navedenih rezultata istraživanja došlo se i do vrijednih zaključaka.

Prva hipoteza, kojom se pretpostavlja da se nastavnici u svakodnevnom radu susreću sa darovitim učenicima, je potvrđena. Većina nastavnika se u svakodnevnom radu susreće sa darovitim učenicima, kako u razrednoj tako i predmetnoj nastavi.

Druga hipoteza, s obzirom da se u našim školama kao opći kriterij za darovite često koristi ukupan školski uspjeh kod učenika ili pak uspjeh u pojedinim predmetima, pretpostavlja da će nastavnici smatrati da je kod darovitih učenika s obzirom na vrstu darovitosti u najvećoj mjeri zastupljena opća intelektualna darovitost je potvrđena. I nastavnici i nastavnice u svome radu najčešće primjećuju opću intelektualnu darovitost, dok su ostali oblici darovitosti zastupljeni u nižem stupnju.

Treća hipoteza, koja pretpostavlja da preovladava pozitivno mišljenje među nastavnicima o potrebi škola za specijalnim edukacijskim programima za darovite učenike, je potvrđena. U odnosu na ukupan broj tvrdnji, koje su se odnosile na mišljenje nastavnika o potrebi škole sa specijalnim edukacijskim uslugama za darovite, zaključuje se da je u većini njih preovladavalo pozitivno mišljenje nastavnika o navedenom. Većina ih smatra da

su njihove edukacijske potrebe zanemarene u našim školama, te trebaju posebnu pozornost.

Četvrta hipoteza, koja pretpostavlja da nastavnici imaju negativne stavove prema homogenom grupiranju, školskoj akceleraciji te ostajanju darovitih učenika u redovnim odjeljenjima, također je potvrđena. Nastavnici većinom imaju negativno mišljenje o formiranju posebnih odjeljenja za darovite učenike i homogeno grupiranje uopće, jer smatraju da se ostala djeca mogu osjećati podcijenjeno, te dolazi do etiketiranja. Također, imaju negativno mišljenje o školskoj akceleraciji. Kao nedostatak navode teškoće darovitih učenika u socijalnom prilagođavanju, te mogućnost propuštanja važnih ideja. Kada su u pitanju redovna odjeljenja, nastavnici smatraju da daroviti gube vrijeme u redovnim odjeljenjima, te da dolazi do gušenja intelektualne radoznalosti.

Peta hipoteza, kojom se pretpostavlja da kod nastavnika preovladava pozitivan odnos prema darovitim učenicima, je potvrđena. Kod nastavnika preovladava pozitivno mišljenje o odnosu prema darovitoj djeci. Većina njih bi se voljela brinuti o darovitim učenicima, te smatraju da su daroviti učenici omiljeni u našim školama.

I šesta hipoteza, kojom se pretpostavlja da nema razlike s obzirom na spol nastavnika u stavovima prema darovitim učenicima i preferenciji načina rada, je potvrđena. Na osnovu dobijenih vrijednosti hi-kvadrata može se vidjeti da nema razlike s obzirom na spol nastavnika u stavovima prema darovitim učenicima.

Sedma hipoteza, kojom se pretpostavlja da kod nastavnika preovladava pozitivno mišljenje o značaju darovitih za društvo u cjelini, također je potvrđena. Većina nastavnika se slaže da su darovite osobe vrijedni resursi društva, smatrajući da društvo mora razvijati talente darovitih do njihovog maksimuma kako bi ono napredovalo, te da je neophodno investirati dodatne fondove za darovite.

Iako se nastavnici svakodnevno susreću sa darovitim učenicima, te su svjesni posebnih potreba darovitih učenika, nastavna praksa ukazuje na sasvim drugačiju sliku i relativno nezavidan položaj darovitog učenika u današnjem odgojno-obrazovnom sistemu kod nas. Jedini način da bi daroviti iskazali svoj talenat je putem vannastavnih aktivnosti koje škola organizira u skladu sa svojim mogućnostima. Jako se malo pažnje posvećuje

darovitim učenicima. U takvom društvu posljedice su velike, kako po darovito dijete tako i po društvo u cjelini.

LITERATURA

- Čudina-Obradović, M., (1991), *Nadarenost, razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*, Školska knjiga, Zagreb
- Darovitost, talent, i kreativnost u odgojnom procesu*
*<http://www.portalalfa.com>
- Dorđević, B., (2005), *Darovitost i kreativnost dece i mladih*, Viša škola za obrazovanje vaspitača, Vršac
- Golubović, S., (2000), *Obrazovanje darovitih učenika – juče, danas, sutra*, <http://defektologija.net/phpBB2/viewtopic>
- Koren, I., (1989), *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*, Školske novine, Zagreb;
- Lazarić, N., (2001), *Darovitost*, <http://www.roda.hr>
- Pedagoška enciklopedija I* (1989);
- Pedagoška enciklopedija II* (1989);
- Rot, N., (1987), *Opšta psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
- Stojaković, P., (2000), *Darovitost i kreativnost*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske, Srpsko Sarajevo;
- Stojaković, P., (2002), *Pedagoška psihologija I*, Filozofski fakultet, Banja Luka;
- Stojaković, P., (2002), *Pedagoška psihologija II*, Filozofski fakultet, Banja Luka;
- Stojaković, P., (2003), *Psihologija za nastavnike*, Prelom, Banja Luka;
- Supek i sardnici (1987), *Dijete i kreativnost*, Globus, Zagreb
- Šehović, M., (2005), *Osnovi opće, razvojne i pedagoške psihologije*, Univerzitet „Džemal Bijedić“, Mostar,
- Veselinović, Z., (2007), *Darovitost*, <http://www.roda.hr>

Summary

The purpose of this workpaper is to investigate the attitudes of the teachers about the gifted pupils and their education, respectively, the opinions of the teachers about the pupils, talent, the types of the talents which enrolled at the pupils, the aspects of the work with the talented pupils, the opinions of the teachers about the necessity of the school designed with the special educational programmes, and the attitudes of the teacher about the significance of those talented pupils for our society in general. This investigation included 115 teachers from the 5 primary schools of Tešanj. Here is applied a socio-demographic questionnaire and the Gagne-Nadeu scale of the Opinions of the teachers about the talented pupils and their education. On the case of the given results, it is determined that the most teachers encounter with the talented pupils and those teachers have the positive opinion about the necessities of the school for the special educational programmes for the talented pupils. When it comes to consider the ways of the working with talented pupils, the teachers had the negative attitude towards the homogenic grouping, the schools acceleration and the staying of those talented pupils in the normal classes. The results are in line with the positive attitudes of the teachers towards the talented pupils, and they are considered as a valuable resource for the society in general.